

SH

27.1.2017

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo@minedu.fi

OKM/16/040/2016

Lausuntopyyntö ylioppilastutkinnon hyödyntämistä korkeakoulujen valintamenettelyissä pohtineen työryhmän raportista ja ylioppilastutkinnon kehittämisestä

Lausuessaan otsikon teemasta Lääkäriliitto haluaa aluksi kiittää mainitun raportin laatinutta työryhmää perusteellisesta työstä. Kuten raportissa todetaan, esitykset koskevat korkeakoulujen autonomiaan kuuluvia kysymyksiä, joten yliopistojen johdolla tehtävä jatkovalmistelu on avainasemassa uudistuksen mahdollisia seuraavia vaiheita pohdittaessa.

Nopeampi siirtyminen yliopisto-opintoihin ja siten myös aikanaan työelämään ovat kannatettavia tavoitteita. Ylioppilastutkintopohjainen valinta on arvioitu halvaksi ja helpoksi toteuttaa. Tällöin ei myöskään tarvittaisi kalliita pääsykokeita, ja kaikkineen hakuprosessi olisi kevyempi ja toisi ajan, väen sekä resurssien säästöä. Raportissa tosin huomautetaan, että korkeakoulujen johdolle tehdyn kyselyn perusteella valintakokeiden järjestämisen kustannukset tunnetaan korkeakouluissa huonosti. Lääkäriliitto pitää tärkeänä tämänkin asian tarkempaa selvittämistä osana jatkotoimenpiteitä.

Yliopistojen nykyisin käsittelemän suuren, valintoihin kohdistuvan valitusmäärän voi olettaa raportin esitysten mahdollisesti toteutuessa kohdentuvan merkittävältä osin ylioppilastutkintolautakuntaan, mikä on otettava jatkovalmistelussa huomioon.

Työryhmän raportin johtopäätöksissä todetaan, että erillisiä pääsykokeita pitäisi käyttää vain, jos todella tarvitaan jotain valinnan kannalta olennaista informaatiota, josta ylioppilastutkinto ei kerro, ja että mahdollisissa kokeissa tulee minimoida hakijoille aiheutetut kustannukset, etenkin hakijalta edellytetty aikainvestointi. Edelleen työryhmä toteaa, että korkeakoulujen opiskelijavalintojen tulee pääosin perustua toisen asteen koulutuksen aikana hankittuun osaamistasoon eikä esimerkiksi pääsykoekirjoista opiskeltaviin, korkeakouluopintoihin kuuluviin sisältöihin. Lääkäriliitto voi pääpiirteittäin yhtyä edellisiin näkemyksiin, mutta hakijan motivaation mittaamista pääsykoekielä ei tule sulkea pois. Tämä voi osaltaan ehkäistä tarvetta myöhempään alanvaihtoon. ”Väärät” valinnat ja opintojen mahdollinen keskeyttäminen vievät paikan muilta alasta kiinnostuneilta ja hidastavat valmistumista työelämään.

Raportti linjaa, että ylioppilaiden osalta ylioppilastutkintoon perustuvat valinnat voisivat lisätä tasa-arvoisia lähtökohtia. Tähän Lääkäriliiton on vaikea täysin yhtyä. Kuten raportissa todetaan, ylioppilastutkinnon hyödyntämisen lisäämisen riskinä voidaan nähdä, että valmentautuminen ja yhä uudestaan

kokeisiin osallistuminen siirtyisivät käytännössä lukioaikaisiksi. Ylioppilastutkinnon kokeiden arvosanojen korottaminen yleistyisi, lukiovaihe pitkittyisi, työelämään siirtyminen viivästyisi, ja lisäksi valmennuskurssit kohdistettaisiin lukiolaisiin. Tällöin perhetausta ja mm. vanhempien kyky tukea nuorta eri tavoin voisivat vaikuttaa nykyistäkin enemmän hänen tulevaisuuteensa – samoin hyvinkin vaihtelevan tasoissa lukioissa ja muissa (varhemmissa) oppilaitoksissa eri puolilla maata saatu pohjakoulutus. Valmennuskursseja ei ole lukiolaisille myöskään saatavilla tasapuolisesti maan kaikissa osissa.

Työryhmä toteaa, että ylioppilastutkinnon kokeita hyödynnettäessä arvosanaansa korottanut parantaa asemiaan useissa eri valinnoissa, ja myös valitsematta jääneiden osalta korotuksista on hyötyä. Tämä on epäilemättä useissa tapauksissa totta, mutta mikäli halutun alan valinnoissa käytetyt kriteerit ylioppilastutkinnon osalta ovat hyvin suppeat, voi tämä hyöty jäädä ohueksi.

Lääketieteellisillä aloilla on jo nyt käytössä opiskelijavalinta, joka ei edellytä pitkää valmentautumista, koska se perustuu pääosin toisen asteen koulutuksen aikana hankittuun osaamistasoon. Lääketieteen valintakokeisiin valmistautuminen antaa hyvän pohjan myös esimerkiksi luonnontieteellisille aloille hakeutumisessa.

Ylioppilastutkintoa kehittämällä siitä voi mahdollisesti jatkossa tulla nykyistä parempi perusta valinnoille. Kuten aivan oikein raportissa todetaan, ylioppilastutkinnon mahdollisimman tehokas hyödyntäminen opiskelijavalinnassa edellyttää, että korkeakoulut aidosti perehtyvät lukion opetussuunnitelman perusteisiin ja ylioppilastutkinnon rakenteeseen. Raportin mukaan korkeakoulut päättävät valintaperusteistaan nykyään usein vain vuodeksi kerrallaan, mikä on johtanut siihen, että hakijat, opinto-ohjaajat tai opettajat eivät pysty riittävällä tavalla ennakoimaan lukioaikaisten valintojen merkitystä korkeakoulutukseen pääsyssä. Siten onkin helppo yhtyä työryhmän näkemykseen, jonka mukaan korkeakoulujen valintaperusteiden tulee olla nykyistä merkittävästi hitaammin muuttuvia.

Raportissa kerrotaan, että korkeakoulut valmistelevat yhdessä vuoden 2017 aikana suositukset ylioppilastutkinnon yhteisiksi pisteytysmalleiksi tavoitteena mm. lisätä ylioppilastutkinnon arvosanojen erottelukykä. Tämän työn tulokset ovat oleellisia, koska monille ns. suuren vetovoiman aloille, joksi mm. lääketiede raportissa mainitaan, nykyisten ylioppilastutkinnon pisteytysmallien ei voine katsoa tarjoavan riittävää erottelukykä.

Raportissa todetaan työryhmän tarkastelleen myös mahdollisten valintaperusteissa tehtävien muutosten vaikutuksia opiskelijoiden sukupuolijakamaan ja tunnistaneen, että merkittäviä valintoja tehdään jo perusasteen koulutuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa. Ammatinvalinta pitäisi siis tehdä esitetyssä mallissa käytännössä pitkälti jo lukioon siirryttäessä, jolloin nämä suuret elämän ratkaisut tulisivat vastaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Tällöin etenkin tyttöjä keskimäärin hitaammin kypsyvät pojat voivat sivuuttaa liian vähällä huomiolla nämä heidän tulevan elämänsä kannalta hyvin tärkeät valinnat. Tämän mahdollista vaikutusta eri alojen tasapainoiseen sukupuolijakamaan tulevaisuudessa ei voi pitää vähäisenä haasteena. Nuorten miesten syrjäytymiskehitys on jo nyt yhteiskunnallinen ongelma, eikä esitettyjen muutosten voi nähdä ainakaan edistävän suotuisaa kehitystä tältä osin.

Lääketieteen alalla pääsykokeen todettiin selkeästi muuttavan valinnan tulosta, kun asiaa testattiin ns. suoravalintasimulaatiossa vuoden 2016 lopussa. Valtakunnallisen valintatoimikunnan toteuttama suoravalintasimulaatio osoitti esimerkiksi miesten osuuden putoavan lääketieteen lisensiaattin koulutusohjelmassa 50,3%:sta 39,9%:iin.

Lukiota on usein jo nyt moitittu liikaa ainoastaan ylioppilaskirjoituksiin valmistavaksi, eikä lukiokoulutuksen yleissivistäviä tavoitteita voi katsoa tuettavan esitetyllä kehityksellä, jossa halutulle alalle pääsy voi olla kiinni pelkästään yhdestä tai muutamasta lukioaineesta ja niissä saavutetusta ylioppilaskirjoitusmenestyksestä. Nopeasti kehittyvä nyky-yhteiskunta kaivannee kuitenkin pikemmin yhä laajempia kokonaisuuksia hahmottavia nuoria kansalaisia suppeasti orientoituneiden suorittajayksilöiden sijaan – koskien myös tulevia lääkäreitä.

Nykymuotoista lukiota ja etenkin kirjoituksiin valmistautumista on pidetty varsin raskaina ja stressaavina opiskeleville nuorille. Esitetty ylioppilaskirjoitusten merkityksen kasvu saattaisi nostaa tältä osin herkässä iässä olevien nuorten jaksamis- ja hyvinvointiriskiä entisestään.

Lääkäriliitto pitää tärkeänä, että myös myöhemmin kypsyville, aikuisuuden vastuunsa muita hitaammin havaitseville ja oman ammatillisen intohimonsa myöhään löytäville henkilöille on uuden suunnan ottaminen mahdollista, hieman varttuneemmalla iällä. Näin taataan osaltaan hakijoiden erilaisen taustojen tuoma rikkaus esimerkiksi lääketieteen alalla – kattavathan hoidettavat potilaatkin elämän koko kirjon.

Lääketieteellisten alojen nykyinen opiskelijavalinta ei edellytä pitkää valmistautumista, koska se perustuu pääosin toisen asteen koulutuksen aikana hankittuun osaamistasoon. Valintakoe tarjoaa myös ammatillisen koulutuksen suorittaneille kohtuullisen mahdollisuuden päästä opiskelemaan.

Yhteenvetona Lääkäriliitto pitää työryhmän tekemää työtä ansiokkaana ja työn tavoitteita tärkeinä. Kuitenkin kehitettäessä valintoja yhdessä yliopistojen kanssa, niiden autonomiaa kunnioittaen, tulee huomioida edellä esitetyt näkemykset, jotta tuleva kehitys johtaisi oikeudenmukaiseen ja tasapuoliseen opiskelijavalintaan sekä siihen, että kullekin alalle opiskelevat nuoret olisivat opiskelemaansa alaan aidosti motivoituneita. Lisäksi on taattava, että myös jo vuosia sitten ylioppilastutkinnon suorittaneet pääsevät tasapuoliseen asemaan nuorempiin hakijoihin nähden.

Lopuksi todettakoon, että työryhmä toteaa johtopäätöksissään, että soveltuvuus tietylle alalle on niin subjektiivinen ajasta ja paikasta riippuvainen kokonaisuus, ettei sitä tule nähdä ensisijaisena arvostelun perusteena opiskelijavalintavaiheessa. Lääkäriliitto yhtyy tähän näkemykseen, jonka tueksi ainakin lääketieteen valintojen osalta löytyy myös tieteellistä pohjaa.

Kunnioittaen

SUOMEN LÄÄKÄRILIITTO ry

MARJO PARKKILA-HARJU
Marjo Parkkila-Harju
puheenjohtaja

HANNU HALILA
Hannu Halila
varatoiminnanjohtaja